

Cái s th t r ng m i quan h M -Hoa là quan h c nh tranh không có gì đáng ng c nhiên.

1.

Hi p Ch ng Qu c Hoa K và n c C ng hòa Nhân dân Trung Hoa b hãm vào trong m t cu c tranh ch p th m l ng nh ng ngày càng gay g t nh m dành quy n l c và nh h ng không ch châu Á mà trên kh p th gi i. M c đ u nh ng gì mà nhi u nhà bình lu n nghiêm ch nh và thi n chí d ng nh tin t ng, s kình đ ch gi a Hoa-M m i n y sinh không ph i ch là k t qu c a nh ng chính sách sai l m hay nh ng s hi u l m, trái l i nó b thúc đ y b i nh ng l c l ng đã b t r sâu trong c u trúc đang thay đ i c a h th ng qu c t và trong chính nh ng ch đ chính tr trong n c h t s c khác nhau c a hai c ng qu c Thái Bình D ng.

Trong su t l ch s , nh ng m i quan h gi a các n c đã v t tr i và nh ng n c đang v n lên không bao gi là d dàng – và th ng là b o l c. Các c ng qu c đã đ nh hình, có xu h ng t coi mình là nh ng k b o v m t tr t t qu c t mà chúng đã giúp t o ra và đang ti p t c h ng l i t nó; các c ng qu c đang v n lên c m th y b ki m ch , th m chí b l a b p, b i tình hình hi n t i và đ u tranh ch ng l i nó đ giành l y cái mà chúng nghĩ r ng đúng ra ph i là c a chúng. Th t v y, câu chuy n này, v i nh ng ng ý ki u Shakespeare v tu i tr và tu i già, v ng m nh và suy tàn, là th chuy n lâu đ i nh t trong l ch s thành văn c a loài ng i. Ngay t th k 5 tr c CN nhà s h c vĩ đ i ng i Hy L p Thucydides b t đ u nghiên c u v cu c Chi n tranh Peloponnesia v i nh n xét t ng ch ng nh đ n gi n r ng nguyên nhân sâu xa nh t, th t s nh t c a chi n tranh là “s l n lên c a s c m nh Athena và n i s mà nó gây nên trong Sparta.”

Cái s th t r ng m i quan h M -Hoa là quan h c nh tranh không có gì đáng ng c nhiên. Nh ng hai n c này đầu ph i là hai c ng qu c b t k : t khi k t thúc Chi n tranh L nh Hoa K đã là n c giàu nh t và m nh nh t th gi i; ng c l i Trung Hoa là n c mà các kh năng v n lên nhanh nh t. Hoa K v n còn là “s m t,” nh ng Trung Hoa nhanh chóng giành đ c đ t. Cu c ganh đua đang m c cao nh t, và đ c bi t đ y ti m năng x y ra xung đ t.

Ít nh t cho đ n nay d i m t các c ng qu c v t tr i, các n c đang lên có xu h ng là nh ng k gây r i. Khi nh ng kh năng c a m t n c l n lên, các lãnh đ o c a nó nói chung xác đ nh l i ích c a h r ng rãi h n và đi tìm m c đ nh h ng l n h n đ i v i tình hình đ n ra xung

quanh h . Đi u này có nghĩa là nh ng n c đang lên này thông th ng không ch m u đ gi nguyên đ ng biên gi i c a chúng mà còn mu n v t ra bên ngoài nh ng đ ng biên gi i y, đi nh ng b c đi c n thi t đ đ m b o đ n đ c các th tr ng, v t li u và các đ ng giao thông, đ b o v công dân c a chúng xa nhà, b o v các b n bè và đ ng mình n c ngoài c a chúng; đ truy n bá các tôn giáo và ni m tin ý th c h c a chúng; và, đ có nh ng gì chúng coi là quy n h p pháp chính đáng c a chúng trong công vi c đ a ph ng c a chúng và c a th gi i bên ngoài.

Khi chúng b t đ u t xét đoán mình, các n c v t tr i th ng c m th y bu c ph i thách th c các đ ng biên gi i lãnh th các thi t ch qu c t và h th ng tôn ti tr t t v uy tín đã đ c s p x p khi chúng còn t ng đ i y u t. Gi ng nh Nh t B n cu i th k m i chín, hay Đ c b c ngo t sang th k hai m i, các c ng qu c m i n i mu n có ch đ ng đ i m t tr i. T t nhiên đây là đi u đ t chúng đ i đ u v i các c ng qu c đã đ nh hình – cái g i là các n c status quo, đã nghi m nhiên nh th – v n là nh ng nhà ki n trúc, nh ng k th a k ch y u và nh ng ng i b o v chính c a b t k h th ng qu c t hi n t n nào.

Cu c va ch m sinh ra t đó gi a các l i ích c a hai bên r t hi m khi đ c gi i quy t m t cách hòa bình. Nh n th y m i đe đ a đang l n lên đ i v i đ a v c a chúng, các c ng qu c v t tr i (hay m t liên minh c a các n c có đ a v y theo th c t – status quo) đôi khi c t n công và phá ho i m t đ i th tr c khi nó có th l n lên, đ m nh đ thành m t nguy c . Nh ng n c khác – hy v ng tránh đ c chi n tranh – đã theo m t l p tr ng ng c l i: c g ng xoa d u nh ng k ng m thách th c mình, h tìm cách th a m n nh ng đòi h i và tham v ng c a chúng và tìm cách đ a chúng vào tr t t qu c t hi n t n m t cách hòa bình.

Nh ng dù có chân thành đ n m y, nh ng c g ng c a h h u nh luôn luôn k t thúc trong th t b i. Đôi khi lý do rõ ràng n m trong nh ng đòi h i c a n c đang lên. Đi u này cũng đúng v i n c Đ c c a Adolf Hitler, m t k xâm l c có th có nh ng tham v ng quá l n đ n m c các n c status quo không th đáp ng mà không th c t t đ n mình vào tình tr ng nô l hay t sát dân t c. Ngay c khi nh ng đòi h i c a chúng không quá n ng n , các n c v t tr i cũng th ng r t khó ch p nh n nh ng b , do đó đ thêm đ u vào đám l a oán gi n và th t v ng c a n c đang lên, ho c quá h m h nh ng b , thì l i nuôi d ng nh ng tham v ng c a nó và khi n cho các đòi h i leo thang theo đ ng xo n c. Các chính sách nh ng b đ xoa d u mà th ng l i có th hi u đ c v m t lý thuy t, nh ng vi c th c hi n chúng trong th c t t ra vô cùng khó khăn. Đó là lý do t i sao nh ng th i k chuy n ti p, khi m t c ng qu c đang lên b t đ u v t các n c tr c kia là v t tr i, đã luôn luôn đ c đánh đ u b ng chi n tranh.

Trong khi h c n th n không nói tr c ti p, các nhà c m quy n hi n nay c a Trung Hoa đ ng nh đang c xác đ nh đ t n c h nh c ng qu c n i tr i Đ ng Á và có l c châu Á nói chung. M c đích là làm cho Trung Hoa thành n c m nh nh t và có nh h ng nh t trong vùng lân c n c a mình, m t n c có kh năng ngăn ch n các cu c t n công và các m i đe đ a; gi i quy t các tranh ch p lãnh th theo các s thích c a nó; ép bu c ho c thuy t ph c các n c khác tán thành nh ng ý mu n c a nó trên nh ng v n đ t th ng m i và đ u t đ n liên minh và bên th ba đ a trên nh ng s dàn x p đ i x v i nh ng c dân ng i Hoa; và, ít nh t trong m t s tr ng h p, nh h ng đ n tính cách và thành ph n các chính ph c a h . B c Kinh có th không tìm cách chinh ph c hay tr c ti p ki m soát v m t v t ch t đ i v i nh ng n c xung quanh nó, nh ng, nó ch c ch n đi tìm m t hình th c bá quy n khu v c, m c đ u luôn m m

kh ng đ nh ng c i.

Trung Hoa không ph i là n c duy nh t có nh ng tham v ng nh th . Trong su t l ch s , đã có m t t ng quan ch t ch gi a vi c l n lên mau chóng c a c i v t ch t và s c m nh ti m tàng c a m t n c, ph m vi đ a lý c a nh ng l i ích c a nó, tính đ d i và đ đ ng c a nh ng m i đ đ a đã bi t đ i v i nh ng l i ích đó, v i mong mu n m r ng các kh n ng quân s và dùng nh h ng l n h n đ bào v chúng. S l n m nh có xu h ng khuyn khích bành tr ng, đ i u này đ n đ n m t an ninh, nuôi đ ng c mu n có nhi u quy n l c h n n a. M u hình này đ c thi t l p r t rõ trong th i trung c . Samuel Huntington khi nhìn l i các th k m i chín và hai m i đã th y r ng m i c ng qu c l n khác, Anh và Pháp, Đ c và Nh t, M và Liên xô, đã g n li n v i s bành tr ng, yêu sách ra bên ngoài, và ch nghĩa đ qu c trùng kh p v i ho c ti p ngay theo sau nh ng năm công nghi p hóa và tăng tr ng kinh t nhanh chóng.

2.

V ph n Trung Hoa, Huntington k t lu n “không có lý do gì đ nghĩ r ng vi c có đ c s c m nh quân s và kinh t không có nh ng tác đ ng” lên các chính sách c a nó.

T t nhiên hành vi trong quá kh c a các n c khác có tính g i m , nh ng nó h u nh không ph i là m t đ n h ng đ t khoát đ n t ng lai. Đ n gi n là vì các c ng qu c khác đã hành đ ng theo nh ng cách nh t đ nh không nh t thi t có nghĩa là Trung Hoa cũng s làm nh v y. Có l , trong m t th gi i th tr ng toàn c u và vũ khí h t nhân, nh ng n i lo s và nh ng tham v ng thúc đ y các c ng qu c n i lên tr c đây không còn m nh m nh th n a. Có l các lãnh đ o Trung Hoa đã h c đ c t l ch s r ng nh ng c ng qu c m i n i th ng khu y lên nh ng b t đ ng và ch ng đ i.

Nh ng Trung Hoa không ph i là m t c ng qu c m i n i b t k nào, và l ch s c a nó cung c p thêm m t lý do đ tin r ng nó s tìm m t hình th c u th ng trong khu v c. Nó là m t dân t c có m t quá kh lâu dài và t hào là m t trung tâm ch đ o c a n n văn minh Đông Á, và g n đây h n nó có m t kinh nghi m ít v vang h n, v s đô h và nh c nhã trong tay nh ng k xâm l c n c ngoài. Nh m t s nhà s h c g n đây đã ch ra, Trung Hoa không ch “n i lên” mà nó còn tr v cái đ a v v t tr i trong khu v c mà có th i nó đã gi , mà các lãnh đ o và nhi u ng i trong s nhân dân c a nó v n nghĩ nh th là t nhiên và thích h p. Cái mong mu n thi t l p l i h th ng l y Hán làm trung tâm có th nh t quán v i đ i u mà nhà báo Martin Jacques mô t nh m t gi đ nh ph bi n v ph n ng i Trung Hoa, r ng đ a v t nhiên c a h n m trung tâm Đông Á, r ng n n văn minh c a h không có ai trong khu v c sánh n i, và r ng cái đ a v x ng đáng c a h mà l ch s ban cho, s đ c khô ph c t i m t th i đ i m nào đó trong t ng lai.

H c gi b o th Yan Xuetong đ t v n đ m t cách ng n g n: Nhân dân Trung Hoa t hào v quá kh vinh quang c a đ t n c mình và tin r ng vi c nó r i kh i đ a v u th ng là “m t sai l m l ch s mà nó nên s a ch a.” Đúng ra là ng c l i, cái “th k nh c nhã” trong đó Trung Hoa y u t và đ b t n th ng càng làm cho vi c theo đ u i quy n l c c a nó thêm kh n thi t. Đ i v i m t dân t c v i m t l ch s nh c a Trung Hoa, vi c giành l i m t đ a v s c m nh vô đ ch không đ c xem m t cách đ n gi n là v n đ t hào mà đúng h n nh m t đ i u ki n tiên quy t thi t y u đ ti p t c l n lên, an ninh và, hoàn toàn h p lý, s ng còn.

Nh ng m u hình ng m ng m c a chính sách vũ l c nh th đang đ y Hoa K và Trung Hoa đ n ch nghi ng và tranh đua, n u không ph i là nh t đ nh ti n đ n xung đ t công khai. Nh ng câu chuy n này không ph i ch có th . Ng c v i đi u kh ng đ nh c a m t s ng i có óc th c t , các v n đ t t ng h ít nh t cũng quan tr ng nh v n đ quy n l c trong vi c quy t đ nh ti n trình c a các quan h gi a các dân t c. Cái s ki n Hoa K là m t n n dân ch t do trong khi Trung Hoa v n còn đ i n n th ng tr toàn tr là m t s c đ y thêm r t m nh cho đ i kháng, m t ch ng ng i cho n đ nh và các quan h h p tác, và t nó là m t ngu n g c c a thù đ ch và nghi ng l n nhau.

Các quan h gi a các xã h i dân ch và không dân ch luôn đ c th c hi n trong cái mà nhà lý thuy t chính tr Michael Doyle mô t là m t “không khí hi m nghi” ph n nào vì “nh n th c c a các n c t do r ng các n c không t do luôn trong m t tình tr ng xâm l c gây h n ch ng l i chính nhân dân c a chúng.” Các n n dân ch , nói ng n g n, xem các n c không dân ch là ít h p pháp h n b i vì chúng không đ c h ng s đ ng thu n đ c đ t do c a chính nhân dân c a chúng. Trong thâm tâm, ph n l n các công dân t tr đ n gi n không tin r ng t t c các n c đ c t o ra bình đ ng, hay tin r ng h có quy n đ c tôn tr ng đ n cùng m c đ nh nhau, b t k h b cai tr nh th nào.

Nhìn đ i ánh sáng này, nh ng tranh cãi gi a Hoa K và Trung Hoa trên nh ng v n đ nh ki m duy t và t do tôn giáo không ch gây khó ch u ngoài m t có th hóa gi i hay r b . Ng c l i chúng là tri u ch ng c a nh ng khó khăn sâu h n nhi u. Đ i v i ph n đông ng i M , s vi ph m nhân quy n c a Trung Hoa không ch sai trái v th c ch t, chúng còn là nh ng đ u hi u c a b n ch t khó ch u v đ o đ c c a ch đ B c Kinh. Trong khi Hoa K có th quan h giao đ ch v i m t chính ph nh v y ít ra trên m t s v n đ , thì cái kh th c a m t quan h n đ nh n ng m tin c y là xa v i, y là nói nh nh t.

3.

Các xã h i dân ch cũng có xu h ng coi các xã h i không dân ch là v n dĩ không đáng tin và ng m t cách nguy hi m v xâm l c bên ngoài. Vì nh ng hành đ ng c a chúng đ c che gi u trong màn bí m t, nên nh ng m u toan, và qui mô đ y đ c a nh ng kh năng quân s c a nh ng n c không dân ch r t khó nh n bi t. Trong nh ng năm g n đây, các quan ch c Hoa K đã thúc ép đ i tác Trung Hoa c a h ph i minh b ch h n v các ch ng trình qu c phòng, nh ng ít có hy v ng nh ng yêu c u này s đ c đáp ng theo b t k cách nào có ý nghĩa. Và th m chí n u B c Kinh b ng nhiên x ra m t tr n l t nh ng s ki n và nh ng con s , thì các nhà phân tích Hoa

K s nhìn chúng v i thái đ nghi ng sâu s c, x m soi các d li u đ tìm ra nh ng đ u hi u l a d i và đánh l c h ng. Và h làm th là đúng; chính ph Trung Hoa t p quy n và ki m soát ng t nghèo đ c đ t vào hoàn c nh t t h n nhi u đ làm nh ng âm m u nh th , so v i đ i tác Hoa K c a nó, v n phân quy n, công khai và hay đ l bí m t.

Kh năng gi bí m t c a các xã h i không dân ch cũng khi n nó d dàng h n trong vi c s đ ng vũ l c mà không báo tr c. K t 1949, các nhà c m quy n Trung Hoa đã b c l m t thiên h ng đ c bi t v t n công b t ng và đánh l a. (Hãy nghĩ đ n vi c B c Kinh lao vào Chi n tranh Tri u Tiên th ng Ch p năm 1950, hay cu c t n công n Đ c a nó th ng M i 1962.) Cái khuynh h ng này có th đã b t r sâu trong văn hóa chi n l c Trung Hoa t th i Tôn T , nh ng nó cũng hoàn toàn nh t quán v i tính cách c a chính sách đ i n i đ ng th i

c a nó. Th t ra, đ i v i h u h t các nhà phân tích Hoa K , b n ch t đ c đoán c a chính ph Trung Hoa là m i lo ng i l n h n nhi u so v i văn hóa c a nó. N u Trung Hoa là m t xã h i dân ch , nh ng n n t ng văn hóa xã h i sâu xa c a chi n l c và hành vi chính tr c a nó có th ít thay đ i, nh ng các nhà v ch k ho ch c a Hoa K có th đ lo l ng h n nhi u r ng m t ngày nào đó nó có th m t đồn t n công s m sét lên các l c l ng và các căn c Hoa K t tây Thái Bình D ng.

Nh ng n i lo xâm l c nh th đang dâng cao b i m t nh n bi t r ng lo l ng v thi u tính h p pháp bên trong có th khi n các n c không dân ch c g ng lái ch ch n i th t v ng và b t bình c a dân chúng sang các k thù bên ngoài. Ch ng h n m t s nhà quan sát ph ng Tây lo ng i r ng n u n n kinh t Trung Hoa v p ngã, các nhà c m quy n c a nó có th đ l i cho n c ngoài và th m chí ng y t o ra nh ng cu c kh ng ho ng v i Đài Loan, Nh t B n ho c Hoa K đ t p h p nhân dân c a h và làm chuy n h ng c n gi n đ c a dân chúng. Dù B c Kinh đ nh làm gì, thì nh ng cu c đ i đ u nh th có th d dàng v ng ra kh i t m ki m soát. Các lãnh đ o dân ch khó lòng tránh kh i s c ám đ [lao vào] nh ng cu c phi u l u n c ngoài. Tuy nhiên, vì s đ t c c cho h th p h n nhi u (b b phi u b t tín nhi m ch không ph i b l t đ hay th m chí ng i tù, ho c x u h n), ít có kh năng h lao vào nh ng m o hi m cùng c c đ c n u gi l y quy n l c c a mình.

S nghi ng g a Washington và B c Kinh không ph i m t chi u – và v i nh ng lý do chính đáng. Các nhà c m quy n hi n nay c a Trung Hoa không nh tr c đây t coi mình là nh ng lãnh đ o c a phong trào cách m ng th gi i, tuy nhiên h v n tin r ng h b l i kéo vào m t cu c đ u tranh ý th c h , m c dù trong cu c đ u tranh đó, cho đ n th i gian g n đây h đã h u nh ch hoàn toàn t th phòng th . Trong khi h coi m i quan tâm c a Washington v nhân quy n các quy n t do cá nhân là vô liêm x và c h i, các nhà lãnh đ o Trung Hoa không nghi ng gì r ng Hoa K đ c thúc đ y b i nhi t tình t t ng chân chính. Đ c nhìn t B c Kinh, Washington là m t c ng qu c nguy hi m, vi n chinh, t do và n a đ qu c ch nghĩa, nó không yên ch ng nào nó ch a áp đ t đ c các quan đ i m c a nó và l i s ng c a nó lên toàn hành tinh. Ai ch a n m đ c cái nhu c u này c a nó ch c n đ c nh ng di n văn c a các quan ch c M v i nh ng l i h a h n m r ng t m nh h ng c a dân ch và lo i tr chuyên ch b o quy n ra kh i th gi i.

Th t ra, vì khuynh h ng t t ng mà Hoa K nghi ng và thù đ ch Trung Hoa nhi u h n là vì riêng các lý do chi n l c, nó cũng có xu h ng làm m nh h n Washington ý mu n s n sàng giúp các n n dân ch khác khi h c m th y b đe đ a b i s c m nh Trung Hoa, ngay c khi đ i u này không ph i là nh ng gì mà nh ng tính toán chính tr th c đ ng thu n túy v nh ng l i ích c a nó đ ng nh đòi h i. Nh v y s giúp đ kiên trì – th t ra là đang sâu thêm – cho Đài Loan trong nh ng năm 1990 không th gi i thích đ c n u không tham chi u s ki n là hòn đ o này đã phát tri n lên t m t thành trì chuyên ch c a phe ch ng c ng thành m t n n dân ch t do. B đ nh ng liên h cu i cùng c a Hoa K v i Đài Loan s g b ngu n gây xích mích ch y v i Trung Hoa và m t nguyên nhân t m tàng c a chi n tranh. M t đ ng thái nh th th m chí v n có th hi u đ c n u Đài Loan v n còn hi n ra trong m t nhi u ng i M nh nó đã hi n ra trong nh ng năm 1970, nh m t n n đ c tài tham nh ng và xâm l c. Nh ng s ki n là Đài Loan ngày nay đ c coi nh n n dân ch chân chính (n u không hoàn thi n) s khi n Washington vô cùng khó khăn ngay c trong vi c s n sàng c t đ t v i nó.

Sau khi theo dõi M đánh đ Liên Xô thông qua s k t h p gi a đ i đ u và l t đ , t c u i Chi n tranh L nh các nhà chi n l c Trung Hoa đã s r ng Washington có ý đ nh làm nh th v i h . Ni m tin này làm méo mó nh n th c c a B c Kinh v h u nh m i khía c nh c a chính sách Hoa K đ i v i nó, t nhi t tình giao h o v kinh t đ n nh ng c g ng nh m c v s phát tri n h th ng pháp lu t c a Trung Hoa. Nó cũng đ nh h ng s đánh giá c a ban lãnh đ o v nh ng ho t đ ng c a M trên kh p châu Á, mà B c Kinh tin là nh m bao vây nó b ng nh ng n c dân ch ng h M , và đ i u đó thâm nh p vào các chính sách c a chính Trung Hoa ch ng l i nh h ng y.

4.

Vì Trung Hoa n i lên trên vũ đài th gi i, nó đang tr thành ngu n c m h ng và tr giúp v t ch t cho các n n đ c tài đang lâm tr n Trung Đông, châu Phi và châu M Latin cũng nh châu Á – các đ u th ch ng dân ch đ c coi là h ng đ n đ ng rác l ch s sau khi Liên Xô s p đ . Ng i M có th t lâu đã tin r ng tăng tr ng đòi h i t do l a ch n trong đ a h t kinh t (đ i u đ c gi đ nh là nh t đ nh đ n đ n m r ng các quy n t do chính tr), nh ng, ít nh t vào lúc này, l c đ a này đã pha tr n thành công n n cai tr đ c tài v i kinh t th tr ng. N u nó đi đ n ch đ c coi nh đ a ra m t mô hình phát tri n thay th , s ti p t c l n lên c a Trung Hoa đ i n n cai tr chuyên ch có th làm ph c t p và làm ch m l i nh ng c g ng lâu dài c a Hoa K khuy n khích m r ng các thi t ch chính tr t do trên kh p th gi i.

N i s r ng Hoa K m u mô thay đ i ch đ cũng đang đóng m t vai trò ngày càng quan tr ng trong vi c v ch chính sách c a Trung Hoa đ i v i các n c nh ng n i khác trên th gi i. N u Hoa K có th ép bu c và có l h b các lãnh đ o hi n nay Venezuela, Zimbabwe và Iran, nó có th đ c khuy n khích trong nh ng c g ng làm cái gì đó t ng t v i Trung Hoa. B ng cách giúp cho nh ng ch đ này s ng còn, B c Kinh có đ c nh ng b n bè và đ ng minh cho nh ng cu c đ u t ng lai, làm y u đi cái nh n th c r ng dân ch đang trên đ ng ti n lên và làm ch ch m t s năng l c phi th ng c a Hoa K kh i b n thân nó. Nh ng c g ng c a Washington làm cô l p, ép bu c và có th làm xói mòn nh ng nhà n c chuyên ch “tàn đ c” (nh Iran và B c Tri u Tiên) đã b làm cho ph c t p n u không nói là th t b i, b i s s t s ng c a B c Kinh g n k t v i chúng. Đ ng th i, t t nhiên, nh ng hành đ ng c a Trung Hoa cũng làm tăng cao m i lo ng i Washington v nh ng đ ng c và nh ng đ đ nh c a nó, b ng cách đó đ thêm đ u vào ng n l a đua tranh.

Cũng r t có th là b t k m t s c m nh đang l n lên nào trong l p tr ng đ a chính tr c a B c Kinh s tìm nh h ng quan tr ng trong vùng láng gi ng li n k v i nó. Cũng có th là th t, d i ánh sáng c a l ch s c a nó, và b t ch p nó đ c cai tr nh th nào, Trung Hoa s đ c bi t quan tâm đ n vi c t kh ng đ nh mình và đ c các láng gi ng th a nh n là đ ng đ u gi a nh ng k ngang hàng. Nh ng chính đ c đi m c a chính tr trong n c cu i cùng s là quy t đ nh trong vi c xác đ nh chính xác nó h n đ nh nh ng m c tiêu bên ngoài c a nó nh th nào, và nó làm th nào đ theo đ i chúng.

Nh Ross Terrill c a Trung tâm Fairbank Đ i h c Harvard đã ch ra, khi chúng ta nói v các ý đ nh hay chi n l c c a Trung Hoa, chúng ta th t s đang nói v các m c tiêu và k ho ch c a các lãnh đ o chớp bu hi n nay c a nó, nh ông mô t h , “chín nhà thi t k làm thành y ban Th ng v B Chính tr Đ ng C ng s n Trung qu c.” M i đ i u chúng ta bi t v nh ng ng i này g i lên r ng h đ c thúc đ y trên h t b i ni m tin c a h v s c n thi t c a vi c duy trì s

c m quy n c a CCP (Đ ng C ng s n Trung qu c). Theo m t nghĩa nào đó, đi u này hoàn toàn là m t v n đ t i. Nh ng lãnh đ o hi n nay và gia đình h đ c h ng nh ng đ c quy n và các c h i mà nh ng ng i khác trong xã h i Trung Hoa b t ch i, và các ngu n c a quy n l c chính tr đ c l y tr c ti p t gi i thân c n c a h . S k t thúc nh u th p k ng tr c a CCP s có nh ng h u qu ngay l p t c, đau đ n và có l bi th m đ i v i nh ng ng i đang ở trên đ nh cao c a h th ng. Nh ng ngôi sao đang lên hy v ng m t ngày nào đó s chi m nh ng v trí này và ngay c nh ng quan ch c nh v i nh ng tham v ng khiêm t n có l cũng s làm nh ng phép toán t ng t . S h i t quy n l i cá nhân này và m t c m giác chung s ph n đem đ n cho nhà n c-đ ng này m t s dích k t không th thi u. Các đ ng viên bi t r ng n u h không đoàn k t v i nhau h r t có th g p nguy hi m riêng r – và đi u hi u bi t này th m nhu n suy nghĩ c a h trên m i v n đ h đ i m t.

Nh ng đ ng c đ CCP ti p t c c m quy n không ch có g c r trong t i. Gi i lãnh đ o chân thành sâu xa trong ni m tin c a h vào nh ng thành t u quá kh và s c n thi t không th thi u đ c c a đ ng trong t ng lai. Dù sao, chính đ ng c ng s n Trung Qu c đã c u Trung Hoa kh i xâm l c n c ngoài, đã đ a nó ra t m t th k b áp b c và nh c nh , và nâng nó lên hàng nh ng c ng qu c l n nh t th gi i. Trong con m t c a nh ng lãnh đ o c a nó, và m t b ph n nhân dân Trung Hoa, nh ng thành t u này t b n thân chúng đã cho CCP th m quy n đ o đ c vô song và h p pháp hóa s c m quy n c a nó.

Nhìn v phía tr c, các quan ch c đ ng tin r ng t t c h đang đ ng gi a m t bên là ti p t c n đ nh, th nh v ng, ti n b và v n lên t m vĩ đ i không th ch n l i, và m t bên là quay tr i h n lo n và y u t. Nh m t phân tích c a h s cá nhân bí m t b rò r c a “th h th t” các lãnh đ o Trung Hoa hi n nay (v i Mao Tr ch Đông, Đ ng Ti u Bình, và Giang Tr ch Dân là ba th h lãnh đ o đ u) c a các nhà Hán h c Andrew Nathan và Bruce Gilley k t lu n r ng, v v n đ này, không có đ u hi u bi t đ ng hay nghi ng . Ch t ch H C m Đào, các đ ng nghi p c a ông và nh ng ng i có kh năng k t c ông nh n rõ nh u thách th c bên trong và bên ngoài h đang ph i đ i m t, nh ng h tin r ng h và ch có h m i có th tìm ra gi i pháp c n thi t đ gi cho đ t n c c a h ti n lên và làm cho nó có th giành đ c s ph n c a nó. Qu th t, h tin r ng chính t m c và s ph c t p c a nh ng v n đ đang đ i di n v i Trung Hoa làm cho vi c ti p t c c m quy n c a h là tuy t đ i c n thi t.

5.
 c mu n c a đ ng ti p t c c m quy n đ nh h ng cho m i khía c nh c a chính sách qu c gia. Khi đ ng đ n v n đ đ i ngo i, nó mu n nói r ng m c đích cu i cùng c a B c Kinh là “làm cho th gi i an toàn cho ch nghĩa đ c đoán” hay ít nh t đ ti p t c s cai tr m t đ ng ở Trung Hoa. Trong nh u th p k g n đây, s t p trung vào an toàn c a ch đ đã đ n đ n, tr c h t, đ n vi c duy trì nh ng đi u ki n qu c t c n thi t đ ti p t c tăng tr ng kinh t . Kh năng c a đ ng t o ra s c i thi n nhanh chóng v thu nh p và phúc l i cá nhân là thành t u th t nh t trong ba m i năm qua và là ngu n g c c a nh ng đòi h i m nh nh t c a nó v lòng bi t n và trung thành c a nhân dân Trung Hoa. Đ ng nghi p Thomas Christensen c a t i Princeton l p lu n r ng, tăng tr ng kinh t “t o ra s th a mãn và xao lãng c a dân chúng, và, do đó thu đ c s ng h trong n c đ i v i Đ ng (hay ít nh t cũng làm gi m s tích c c ch ng đ i)” Tăng tr ng còn t o ra thu nh p mà chính ph có th dùng đ “mua chu c đ i l p và tài tr cho nh ng đ a ph ng nghèo h n và các vùng dân t c thi u s đ c g ng ngăn ng a nh ng cu c n i d y b o l c.”

Vì Trung Hoa đã tr nên gi u h n và m nh h n, s theo đ u i an ninh c a nó cũng đã đ n nó đi tìm bi n pháp tăng c ng ki m soát đ i v i th gi i n m bên ngoài nh ng đ ng biên gi i c a nó. S c đ y ra ngoài này có c đ ng c t n công và phòng th . Là ng i qu n tr s vĩ đ i c a dân t c, đ ng có trách nhi m đ a Trung Hoa tr v v trí đúng c a nó ở trung tâm c a châu Á. S chi u ý rõ ràng c a nh ng n c khác s cung c p b ng ch ng v s thành công c a ch đ trong khía c nh này và s giúp c ng c tính h p pháp c a nó ở trong n c. Đ c bi t n u tăng tr ng kinh t có th v p ngã, thì s “đ ng lên” tr c k thù truy n th ng và gi i quy t v n đ Đài Loan và các cu c tranh ch p khác theo quan đ i m c a B c Kinh đ tr thành nh ng ph n quan tr ng trong chi n l c c a CCP đ duy trì s n m quy n c a nó. Các lãnh đ o Trung Hoa tin r ng đ t n c h càng t ra m nh ở bên ngoài, thì ch đ c a h s càng m nh ở trong n c.

Ng c l i, v ngoài y u t và nh n th c ph bi n r ng n c này đã b th t b i hay b khinh mi t có th là c c k nguy hi m đ i v i ti n đ ti p t c c m quy n c a đ ng. Nh ng lo ng ng m ng m v tính h p pháp c a nó khi n ch đ nh y c m h n v i s khinh mi t và th t b i, và th m chí kiên quy t h n trong vi c ngăn ch n nh ng thách đ và tránh th t b i. S b o đ m t t nh t ch ng l i nh ng nguy c nh th đ i v i Trung Hoa là tích lũy m t u th s c m nh áp đ o trong khu v c láng gi ng c a nó.

H n n a, s nh y c m quá đáng c a CCP đ i v i nh ng gì nó coi là “ch nghĩa ly khai” là m t k t qu tr c ti p c a ni m tin c a nó r ng nó ph i duy trì ki m soát t p trung ở m i n i m i lúc. Yêu c u t tr nhi u h n ở Tây T ng và Tân c ng nh v y đ c xem nh m i đe đ a kh ng khi p đ i v i th ng nh t qu c gia và nh v y đ i v i s ti p t c c m quy n c a đ ng. Ch đ tin r ng n u nó buông l i dù ch m t chút s n m ch t c a nó thì c n c s v tung ra. Các lãnh đ o Trung Hoa th y c n thi t phát tri n đ s c m nh đ ngăn ch n các n c láng gi ng c a nó kh i cung c p vi n tr và nhu y u cho các nhóm ly khai và s t o ra nh ng kh năng đ can thi p tr c ti p nh m ngăn ch n chúng, n u đi u đó tr nên c n thi t.

Ngay c khi nó đã m nh h n và trong m t s khia c nh nào đó, t tin h n, CCP ti p t c lo s s ô nhi m t t ng. Các n c đ b o và có cùng khuynh h ng đ c theo biên gi i c a nó có th giúp B c Kinh đ i phó v i nguy c này h n là nh ng n n dân ch t do có quan h ch t ch v i ph ng Tây. Ý mu n ra tay tr c đ ngăn ch n “di n bi n hòa bình” cho ch đ m t lý do thuy t ph c h n đ mu n đ nh h ng s phát tri n chính tr c a các láng gi ng c a nó.

Tóm l i: nh ng ng i c m quy n hi n nay ở Trung Hoa tìm ki m u th , không ch vì h là lãnh đ o c a m t c ng qu c đang lên hay đ n gi n h là ng i Trung Hoa. Mong mu n c a h th ng tr và ki m soát ở m t m c đ l n là m t s n ph m ph c a lo i h th ng chính tr mà h là ch . M t Trung Hoa dân ch t do m nh ch c ch n s tìm ki m m t vai trò lãnh đ o trong khu v c c a nó và có l m t quy n ph quy t hi u qu đ i v i nh ng s phát tri n mà nó th y là thù đ ch v i nh ng l i ích c a nó. Nh ng nó cũng s ít s h i v s m t n đ nh bên trong, ít b đe đ a b i s hi n di n c a các n c láng gi ng dân ch , và cũng ít ng v tìm ki m tính h p pháp trong n c thông qua s chi ph i và l thu c c a nh ng n c khác.

M c đ u không ph i t t c m i ng i đ u tin nh th , nh ng m t n c Trung Hoa dân ch h n cu i cùng s t o ra m t môi tr ng hòa bình h n, ít ng v chi n tranh h n ở châu Á. Theo quan đ i m c a nh i u ng i có đ u óc th c t , nh ng c i cách trong n c s ch làm cho B c Kinh thêm gi u h n, m nh h n và vì v y là m t đ i th c nh tranh có uy l c h n mà không làm

nó ch ch kh i ý mu n chi ph i Đông Á và gi i quy t nh ng tranh cãi v i m t s lán gi ng c a nó. Có m t s th t ch c ch n r ng ngay c n u trong dài h n, Trung Hoa tr thành m t n n dân ch hòa bình và n đ nh đi n a thì cu c chuy n đ i c a nó cũng s đ y ch ng g ai. Vì c m c a h th ng chính tr c a đ t n c cho nh ng b t đ ng và tranh lu n đ đ a m t y u t b t n vào chính sách đ i ngo i c a nó khi các t ng nói khác đ c nghe và các lãnh đ o đ y tham v ng tranh giành nhau s ng h c a dân chúng. Nh m t nhà quan sát, nhà kinh t h c David Hale bu n bã ch ra: “M t n c Trung Hoa đ c tài có th d dàng đoán tr c. M t n c Trung Hoa m c a và dân ch h n có th sinh ra nh ng b t tr c m i trong c chính sách đ i n i và các quan h qu c t .”

6.
Ch nghĩa dân t c, có l d i đ ng đ c h i và hung hăng nh t c a nó, là m t nhân t có th đóng vai trò n i b t trong vi c đ nh h ng chính sách ngo i giao c a m t Trung Qu c (Middle Kingdom – v ng qu c i gi a) t do hóa. Nh có s lan tràn c a m ng l i Internet và n i l ng ki m ch trên ít nh t m t s đ ng bi u hi n chính tr c a “lòng yêu n c”, ch đ hi n nay đã th y mình là đ i t ng phê phán b t c khi nào nó gi l p tr ng mà m t s “c dân m ng” cho là d dãi quá đáng đ i v i Nh t B n, Đài Loan và Hoa K . B c Kinh lâu lâu l i tìm cách khu y đ ng tình c m yêu n c, nh ng, s r ng c n gi n đ đ i v i các n c ngoài cũng có th d dàng quay tr l i ch ng l i đ ng, ch đ cũng đã h t s c gi gìn nh ng c n cu ng nhi t c a qu n chúng trong vòng ki m soát. M t chính ph đ c b u ra m t cách dân ch có th ít r t r h n nhi u. Nhà khoa h c chính tr Fei Ling Wang cho r ng m t ch đ h u c ng s n th c t s m nh h n trong vi c đòi ch quy n đ i v i Đài Loan, Tây T ng và Bi n Nam Trung Hoa. Nh ông gi i thích:

M t ch đ “dân ch” B c Kinh, thoát kh i nh ng n i lo l ng làm suy nh c v s s ng còn c a chính nó nh ng ch c ch n s b l i kéo b i nh ng tình c m c a dân chúng, có th làm cho c ng qu c Trung Hoa đang lên thành m t s c m nh qu quy t, nôn nóng, tham chi n và hung hăng h n, ít nh t trong th i k b t n leo nhanh lên v trí c a m t c ng qu c đ ng c p th gi i.

Đi u cu i cùng là ch ch t. Ngay c nh ng ng i tin t ng nh t vào nh ng tác đ ng làm hòa đ u c a quá trình dân ch hóa cũng th a nh n kh n ng c a m t cu c chuy n đ i h n lo n. Trong tác ph m T ng lai Dân ch c a Trung Hoa, Bruce Gilley th a nh n r ng các cu c cách m ng dân ch trong các n c khác đã luôn luôn đ n đ n bùng n các cu c xâm l c n c ngoài, và ông nh n xét r ng t đ u th k hai m i, phong trào ng h dân ch B c Kinh cũng có tính dân t c ch nghĩa cao đ . B t ch p nh ng ti n l này, Gilley tiên đoán r ng sau m t qu ng cách có l m t th p k , m t n c đ c chuy n đ i s yên hàn đi vào nh ng m i quan h h p tác và n đ nh h n v i Hoa K cũng nh v i các n c dân ch lán gi ng c a nó.

T t nhiên m t k t qu nh th không h là ch c ch n, và ph thu c vào nh ng s ki n và nh ng t ng tác khó bi t tr c và th m chí khó ki m soát. N u nh ng va ch m ban đ u gi a m t n dân ch non tr và nh ng đ i tác đ c thi t l p t t h n c a nó b x lý t i đ n đ n m t cu c xung đ t vũ trang th t s , l ch s có th xoay sang nh ng h ng r t khác và ít h a h n h n nhi u [so v i] n u chúng đ c gi i quy t th a đáng. Tuy nhiên, gi s cu c chuy n đ i có th đ c đ n h ng không gây ra th m h a, có đ y đ lý do đ tin r ng các quan h s đ c c i thi n v i th i gian. M t ng i Trung Hoa ng h c i cách chính tr , Liu Junning, đã t ng k t tóm t t rõ ràng các vi n c nh. Trong khi m t n c Trung Hoa “dân t c ch nghĩa và đ c tài” s

là m t m i đe d a đang hi n hình,” thì m t n c Trung Hoa dân ch , t do cu i cùng s ch ng t là m t “đ i tác xây d ng.”

Đ i u hy v ng này không ph i ch b t ngu n t l i suy nghĩ m t ng. Khi các giá tr và các thi t ch c a dân ch t do tr nên đ c b o v v ng ch c h n, s b t đ u có cu c tranh bi n công khai và mang ý nghĩa chính tr và cu c tranh đua th t s các m c tiêu qu c gia và s phân ph i các ngu n tài nguyên qu c gia. Các nhà lãnh đ o có tham v ng và nh ng ng i t o đ lu n b n tâm v i uy tín, danh d , quy n l c và thanh toán n n n s ph i c nh tranh v i nh ng ng i khác, nh n m nh đ n tính u vi t c a s n đ nh qu c t , h p tác, hòa gi i và thúc đ y tăng ti n phúc l i xã h i. Nh ng yêu c u c a quân đ i và nh ng liên minh công nghi p c a nó s đ c đ i tr ng, ít nh t đ n m t m c đ nào đó, b i các nhóm mu n chi tiêu nhi u h n vào giáo d c y t và chăm sóc ng i già. Phiên b n dân t c ch nghĩa thái quá và quy t đoán c a l ch s Trung Hoa và nh ng n i b t bình c a nó s b thách th c b i nh ng quan đ i m th a nh n s có t i c a ch đ cũ trong vi c đàn áp các dân t c thi u s và t ch i tìm ki m s dân x p trên các v n đ ch quy n. M t gi n lãnh đ o b ám nh v i s s ng còn c a chính nó và v i nh ng m i đe d a t các c ng qu c bên ngoài s đ c thay th b i m t chính ph v ng vàng trong tính h p pháp c a nó và không có lý do gì đ s h i r ng các n n dân ch trên th gi i đang tìm cách bao vây và l t đ nó.

M t n c Trung Hoa dân ch có th s th y đ d ng hòa thu n v i Nh t B n, n Đ , và Nam Tri u tiên, cùng nhi u n c khác. S tin c y và tôn tr ng l n nhau cu i cùng l n lên gi a các n c dân ch và xua tan n i s r ng ng i ta s dùng s c m nh ch ng l i nhau, s làm tăng l i th c a vi c đ t đ c nh ng dân x p thông qua th ng l ng đ i v i nh ng tranh ch p v biên gi i, bi n đ o và các ngu n tài nguyên. M t chính ph dân ch B c Kinh cũng s đ ng ý v i m t c h i t t h n đ đ t đ c m t gi i pháp hai bên cùng ch p nh n cho s xa cách sáu m i năm v i Đài Loan. Trái v i nh ng nhà c m quy n CCP hi n nay, m t ch đ l c đ a đ c dân b u s có ít cái đ đ c nh duy trì nh ng cu c xung đ t, nó s có nhi u kh năng bày t s tôn tr ng đ i v i m t chính ph dân ch khác đ c a thích h n, và nó cũng s h p đ n h n đ i v i nhân dân Đài Loan nh m t đ i tác trong m t s ki u b trí liên bang có th s th a mãn nh ng mong mu n và xoa d u nh ng n i s h i c a c hai bên.

Ch ng nào mà Trung Hoa còn đ c cai qu n nh hi n nay, thì s l n lên c a s c m nh c a nó còn đ t m t thách th c sâu xa lên các quy n l i c a Hoa K . N u h mu n ngăn ch n xâm l c, ngăn c n áp b c và duy trì m t tr t t m , đa ph ng thì Washington và các n c b n và đ ng minh c a nó s ph i hành đ ng tích c c h n, và h p tác ch t ch h n, đ duy trì s cân b ng thu n l i c a s c m nh trong khu v c. Trong dài h n, Hoa K có th h c cách s ng v i m t n c Trung Hoa dân ch nh m t c ng qu c v t tr i Đ ng Á, nh n c Anh đã đi đ n ch p nh n Hoa K nh m t c ng qu c v t tr i Tây Bán c u. T nay đ n ngày đó, Washington và B c Kinh s v n còn b h m trong m t cu c đ u tranh ngày càng mãnh li t đ giành ngôi bá ch i châu Á.

Ng u n: National Interest, 21/6/2011,
<http://www.pagewash.com//nph> - index.cgi/000010A/uggc:=-

© Hi u Tân
(B n ti ng Vi t)